

Väitöstutkimus monikielisestä koulusta

Väittelin 11. huhtikuuta 2025 Helsingin yliopistossa otsikolla *Tiedonalan kielen rakentuminen monikielisessä luokahuoneessa*. Väitöstutkimuksessani pureuduin muun muassa siihen, miten koulun opetuskielen ja tekstitaitojen oppimista tuetaan sekä siihen, miten fysiikan tiedonalan kieli rakentuu luokahuonevuorovaikutuksessa. Tutkimustulosten lisäksi kerron tässä artikkelissa myös matkastani S2-opettajasta väitöskirjatutkijaksi.

TEKSTI ANNE TIERMAS

Opettajasta tutkijaksi

Valmistuin äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaksi vuonna 2008 ja siirryin alan töihin heti enkä edes harkinnut tutkijan uraa. Työskentelinkin pitkään alakoulun S2-opettajana.

Vuonna 2016 käyttöön otettu perusopetuksen opetussuunnitelma (Opetushallitus 2014) ja sen nostama kielitietoisuuden ajatus muokkasi työkuvaani S2-opettajana. Aiemmin opetin nimittäin pääasiassa erillisiä S2-ryhmiä. Opetussuunnitelman uudistuessa tiedonalan kielen ja monilukutaidon teemat nousivat keskeisiksi ja edellyttivät erilaista osaamista sekä mahdollistivat erilaisia opetusjärjestelyjä.

Kielitietoisuudesta onkin ollut tarjolla koulutusta ilahduttavan paljon. Ensin osallistuin koulutuksiin itse ja myöhemmin pääsin kouluttamaan. Koulutuksen kysynnän ja tarjonnan välillä on kuitenkin epäsuhta: oman kokemukseni mukaan koulutuksiin osallistuvat pääasiassa ne, joilla on jo aika hyvät tiedot ja taidot toteuttaa kielitietoista aineenopetusta.

Huomasin, että täydennyskoulutusten avulla voi kehittää omia taitojaan ja oman koulun toimintakulttuuria tiettyyn pisteeseen asti. Kuitenkin jos haluaa vaikuttaa laajemmin kielikasvatuksen teemoihin, tutkimuksen tekeminen on siihen hyvä väylä.

Väitöstutkimuksen päätulokset

Kielen oppimista käsittelevä tutkimukseni sijoittuu yläkouluun ja monikieliseen luokahuoneeseen. Monikielisyydellä tarkoitan kahta asiaa. Ensinnäkin oppilailla on monia eri ensikieliä, eli

suomen kieli voi olla heille kieli muiden joukossa. Lisäksi kaikki oppilaat, ensikielestä riippumatta, oppivat koulussa uusia kielenkäyttötapoja. Tutkimukseni havainnollistaa, millaista kieltä fysiikan oppitunneilla opitaan ja miten oppilaat pääsevät osalliseksi työskentelyyn oppiaineen tekstien parissa.

Tiedonalan kieli, eli oppiaineen kieli, rakentuu luokahuoneen toiminnassa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Tiedonalan kielen haltuunottoa tukee kielitietoinen aineenopetus, jossa opettavia sisältöjä havainnollistetaan ja oppiaineen kielenkäyttötapoja mallinnetaan (Tiermas 2022, 2024). Oppiaineen tekstien parissa työskentelyssä tulee huomioida kielen lisäksi myös muut resurssit, kuten eleet ja luokahuoneen esineet (Tiermas & Kotilainen 2024).

Tutkimukseni myös osoittaa, että oppilaiden mahdollisuudet harjoitella suomen kieltä vaihtelevat. Oppilaat, jotka raportoivat kieli- ja tekstitaitonsa heikoksi, kertovat jäävänsä yhteisön ulkopuolelle (Tiermas & Alisaari arvioitavana). Oppilaiden monikielisten resurssien huomioiminen edistää yhdenvertaista osallisuutta.

Miksi tulokset ovat tärkeitä? Tutkimukseni nostaa osallisuuden ja kuuluvuuden kysymykset keskiöön. Oikea-aikaisen kielellisen tuen tarjoaminen ja mahdollisuus osallistua merkityksellisiin vuorovaikutustilanteisiin vahvistavat oppilaiden toimijuutta.

Oppilaat jaetaan suomenkielisissä peruskouluissa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa kahteen oppimäärään: suomen kieli ja kirjallisuus (S1) ja suomi toisena kielenä ja kirjallisuus

(S2). Tämä jako saattaa vahvistaa käsitystä kieli- taidon muuttumattomuudesta myös opettajien keskuudessa.

Viimeaikaisessa mediakeskustelussa S2-oppimäärää opiskelevat oppilaat on leimattu kielitaidottomiksi, ja päättäjät ovat esittäneet erilaisia rakenteellisia muutoksia muun muassa valmistavan opetuksen järjestämiseen. Ehdotuksissa on huomioitu alan tutkimustieto vaihtelevasti.

Miten tuloksia voi soveltaa tai hyödyntää käytännön koulumaailmaan? Kaikkien alojen aineenopettajankoulutuksen tulisi antaa opettajille perustiedot toisen kielen oppimisen perusteista sekä vahva pohja luku- ja kirjoitustaidon tukemiseen. Lisäksi jakoa S1- ja S2-oppimäärään tulisi tarkastella kriittisesti.

Voiko olla sekä opettaja että tutkija?

Ystäväni kielentutkija **Venla Rantanen** kysyi minulta hiljattain, mitä vuoden 2019 Anne olisi ajatellut kirjoittamistani tutkimusartikkeleista. Vastasin, että hän ei olisi kovin hyvin ymmärtänyt niitä. Asiassa on kaksi puolta. Toisaalta se osoittaa, että oma oppiminen on ollut näiden vuosien aikana huikeaa. Kääntöpuoli on se, että tieteellisen tutkimuksen lopputuotos, tutkimusartikkeli, ei ole kovin saavutettava.

Olen pyrkinyt parantamaan tutkimukseni saavutettavuutta julkaisemalla yleistajuisia ja ammatillisia tekstejä tutkimukseni tuloksista. Lisäksi olen esitellyt katkelmia omasta tutkimusaineistostani, kun olen kouluttanut opettajia ja opettajaksi opiskelevia.

Lähtökohta, jossa opettaja lähtee tekemään tutkimusta, on todella arvokas. Tällöin on jo syntynyt yleiskuva siitä, mikä saattaisi olla tärkeää ja tutkimisen arvoista. Tutkimus voi siten kiinnittyä tiiviisti oppimisen arkeen. Toisaalta on myös

tärkeää katsoa koulutusta myös ulkopuolisen silmin. Jäinkin omassa tutkimuksessa pohtimaan sitä, osasinko nähdä kaiken tutun taakse.

Vastaväittäjänä toiminut professori **Minna Suni** kysyi minulta väitöstilaisuudessa, identifioidunko enemmän opettajaksi vai tutkijaksi. Tilanteen intensiteetistä ja omasta jännityksestä johtuen en muista tarkkaan, mitä vastasin. Ajattelen kuitenkin olevani molempia. Tutkija-opettajan positio on hyvä näköalapaikka koko suomi toisena kielenä -alaan ja sen ajankohtaisiin kysymyksiin, joihin lukeutuu muun muassa oppimisen tuen uudistus. Nyt onkin tuhannen taalan paikka vaikuttaa siihen, millaiseksi tukimuodoksi koulun opetuskielen tukiopetus muotoutuu.

Mitä seuraavaksi?

Olen onnekas, että saan jatkaa tutkimuksen parissa heti väitöksen jälkeen. Olen mukana professori **Sirpa Lappalaisen** johtamassa ja Koneen Säätiön rahoittamassa hankkeessa, jossa tarkastellaan oppivelvollisuuskoulussa tavoiteltavaa tekstitaitojen minimiä eli sitä, millaisia tekstitaitoja pitäisi vähimmillään oppia.

Kuten tiedämme, hyvät tekstitaidot edistävät osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa ja toisin päin. Itä-Suomen yliopistossa toteutettava tutkimus yhdistää monia tieteenaloja: kasvatustiedettä, kielitiedettä ja sosiologiaa. On hienoa, että pääsen hyödyntämään hankkeessa myös väitöstutkimukseni aineistoa.

Väitöskirjan jälkeen tutkija on vasta uransa alkuvaiheessa. On itsellenikin vielä yllätys, miten tutkijanura tästä etenee. Mahdollisuuksia moneen ainakin on.

Kirjoittajan yhteystiedot: anne.tiermas@uef.fi

Lähteet

Opetushallitus 2014. *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Helsinki: Opetushallitus.

Tiermas, A. 2025. *Tiedonalan kielen rakentuminen monikielisessä luokahuoneessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/593604>

Tiermas, A. 2024. Sähköiset kertomukset – tiedonalan kielen risteymiä fysiikan oppitunnilla. Teoksessa M. Ruohotie-Lyhty, A. Huhta, J. Moate, K. Mård-Miettinen, H. Pirhonen & O.-P. Salo (toim.) *Näkökulmia moninaisuuteen kielen oppimisessa ja opettamisessa*. Perspectives on diversity in language learning and teaching. AFinLA-teema, 18. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 202–228. <https://doi.org/10.30660/afinla.143794>

Tiermas, A. 2022. Tiedonalan kielen rakentuminen yläkoulun fysiikan oppitunnilla. Teoksessa T. Seppälä, S. Lesonen, P. Iikkonen & S. D'hondt (toim.) *Kieli, muutos ja yhteiskunta. Language, Change and Society*. AFinLAN vuosikirja 2022. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 325–346. <https://doi.org/10.30661/afinlavk.114540>

Tiermas, A. & J. Alisaari (arvioitavana). Aspects of agency and sense of belonging: Multilingual learners challenging monolingual literacy practices.

Tiermas, A. & L. Kotilainen 2024. Fysiikan tiedonalan kielen rakentuminen luokahuonevuorovaikutuksessa. *Virittäjä*, 128 (4), 468–506. <https://doi.org/10.23982/vir.142249>